

EDGAR POE - NGƯỜI CỦA NHỮNG GIÁC MƠ

Hoàng Kim Oanh*

TÓM TẮT

Edgar Poe là một trong những “người khổng lồ” của Văn học Mỹ thế kỉ XIX, người đặt nền móng cho truyện ngắn hiện đại Mỹ, cha đẻ của thể loại truyện kinh dị, trinh thám và khám phá thể loại truyện khoa học viễn tưởng thế giới. Đồng thời Poe cũng là người mở đầu cho trường phái thơ tượng trưng. Cuộc đời ông là cả một chuỗi bi kịch đau buồn bất tận so với các tác giả cùng thời. Có lẽ vì thế mà thơ của Edgar Poe đầy những giấc mơ. Giấc mơ đối với Poe như là một sự chạy trốn hiện thực, một sự kiếm tìm trong vô vọng hạnh phúc đời người. Giấc mơ trong sáng tác của Poe còn gợi lên vẻ đẹp cao quý mà bí ẩn của tâm hồn, mang ý nghĩa triết lý sâu xa về cái hư vô, hữu hạn của kiếp người.

ABSTRACT

Edgar Poe – A man with dreams

Edgar Allan Poe (1809-1849) is one of the “Giants” of American literature in the 19th century, who laid the foundation for American modern short stories, the father of styles of horror, of detective, and of science fiction, Poe was also the inventor of the style of the symbolic poetry. Compared with many writers in his time, his life was a mournful and endless chain of tragedies. Therefore, Poe’s poetry was full of dreams. For Poe, dreams were considered as the ways to escape from his realistic life and a hopeless seeking human happiness. However, dreams in Poe’ works also presented the noble and mysterious beauty of human soul containing a deeply philosophical meaning on the nothingness and limitation of the life.

Nước Mỹ và nhiều trường đại học, nhiều viện nghiên cứu, nhiều hiệp hội ở Nga, Pháp, Ý, Brazil, Hungari..., hầu như khắp các châu lục trên thế giới đang trong một năm 2009 đầy tất bật – sôi nổi với những hoạt động liên tục từ tháng giêng 2009 đến tháng giêng 2010 để tưởng niệm 200 năm ngày sinh của Edgar Allan Poe – nhà thơ, nhà văn, nhà phê bình văn học, nhà báo Mỹ thế kỉ XIX, một “American’s Shakespeare” (Shakespeare của nước Mỹ), một trong những “người khổng lồ” của Văn học Mỹ, người mà Jorge Luis Borges – nhà văn người Argentina - từng khâm phục: “Edgar Poe để lại nhiều cái bóng khác nhau. Chúng ta thừa hưởng biết bao nhiêu kho báu từ con người kì lạ ấy. Có hai người mà

* ThS – Trường ĐH Sài Gòn, TP HCM

thiếu họ văn học hiện đại không như nó tồn tại. Hai người đó đều là người Mỹ và cùng sống vào thế kỉ trước: Walt Whitman (...) và Edgar Poe” [4, 692 - 693].

Ngoài những truyện kinh dị rùng rợn, những tiểu thuyết trinh thám mang tính duy lý mà ngày nay gần như là kiểu mẫu của nhiều nhà văn trên thế giới, những bài báo, tiểu luận phê bình văn học sắc sảo, Edgar Poe còn có một cõi riêng ông: thơ ca. Sáng tác của Poe được nhiều nhà phê bình đánh giá là mở đầu cho trường phái thơ tượng trưng thế giới mà Baudelaire là người kế thừa kiệt xuất. Thế nhưng, đó lại là thế giới của những giấc mơ vô vọng, những khát khao tâm thức mà ông suốt đời trần trở đi tìm.

1. Hiện thực - Hồi ức đau buồn và bất tận

Cuộc đời ngắn ngủi của Edgar Poe là một cuộc đời gói trọn trong hai chữ “đau buồn “ và “bấp bênh” mà “tự nó, cũng đã là một thiên tiểu thuyết đầy những nhân tố làm cho mọi người đều phải kinh ngạc” [5, 5]. Bắt đầu từ bi kịch này đến bi kịch khác.

Là con trai thứ hai của một gia đình nghệ sĩ lưu động, ông sinh ngày 19-1-1809, con của Elizabeth Arnold – một nữ diễn viên người Anh - và David Poe, một người gốc Scotland lâu đời. Edgar Poe là đời thứ tư của dòng họ Poe sống tại Boston từ khi vượt biển nhập cư sang nước Mỹ.

Mười tám tháng sau khi Poe ra đời, do những thất bại trong nghề nghiệp mà tệ nghiện rượu đem đến, cha ông, David Poe đã bỏ nhà ra đi để lại bốn mẹ con Poe, trong đó, em gái út Rosalie của Poe vừa mới tròn hai tháng. Toàn bộ gánh nặng gia đình trút xuống đôi vai Elizabeth Arnold. Vừa nuôi ba con nhỏ, vừa phải theo đoàn kịch lưu diễn kiếm sống, người phụ nữ đáng thương ấy đã gục ngã bởi bệnh lao phổi và qua đời khi Poe sắp lên ba. Dấu ấn bi thương đầu tiên ấy không bao giờ phai mờ trong tâm trí cậu bé có tâm hồn nhạy cảm như Edgar Poe. Lọn tóc và bức chân dung nhỏ của mẹ được hai anh em Henry và Edgar gìn giữ như một kỷ vật thiêng liêng cho đến khi họ lìa đời.

Cuộc đời một đứa con nuôi không được chính thức thừa nhận trong gia đình John Allan- một gia đình thương buôn giàu có - đã đem lại cho Edgar những đầy đủ về vật chất cùng với sự trống vắng khủng khiếp về tinh thần: **tình yêu thương**. Có lẽ vì thế, khi chỉ 14 tuổi, Poe đã có cảm tình sâu sắc với Jane Stith Stanard, người mẹ trẻ của một người bạn cùng lớp. Sau đó, Jane Stanard bị bệnh, chết đột

ngột năm 30 tuổi. Edgar Poe đã đau khổ, thường đến viếng và có lần ngủ thiếp đi trên phần mộ bà suốt đêm. Điều này khiến ông John Allan rất phẫn nộ. Bài thơ “Gửi Helen” (To Helen) của Poe sau này được ông cho biết là lấy cảm hứng từ hình ảnh bà. Nhưng cái tên Helen không còn là con người cụ thể bằng xương bằng thịt mà chính là một hình ảnh lý tưởng của sự khát khao yêu thương:

*Helen hỡi, hiện thân của kiều mỹ
 Như Tây Thi tuyệt mỹ của thời xưa,
 Như con thuyền mộng nhẹ đưa trên biển tình
 Đưa đời sóng gió dịu linh
 Để ta tới bến hương tình mê ly*
 (To Helen, Đắc Sơn dịch)

Với những thành tích xuất sắc trong học tập, lại được những giáo sư nổi tiếng dạy kèm, Edgar được nhận vào đại học Virginia khá sớm và có lẽ một phần do sự giới thiệu của tướng John H. Cocke, bạn thân của ông Allan. Tuy Poe là một sinh viên xuất sắc nhưng ông Allan vẫn coi đứa con nuôi như một kẻ “vô dụng và bị ghét bỏ” [1,130], nhất là vì thiên hướng sùng bái Byron, một nhà thơ Anh có cuộc đời cũng đầy sóng gió đau thương mà ông Allan cho là kẻ phóng đãng đã làm hủy hoại Poe. Thời gian này, Poe đã yêu và tự coi là đã hứa hôn với Saral Elmira Royster, nhưng cha cô đã ngăn cản mối tình thơ trẻ này. Ông đã hủy hôn ước, ngăn chặn những bức thư của Poe gửi con gái mình và không chuyển cho Royster. Poe đã chờ đợi mãi mà không bao giờ nhận được thư trả lời của Royster. Sau đó được tin nàng đã là vợ một ông già giàu có.

Ở Đại học Virginia, Poe là sinh viên thứ 136/177 sinh viên đăng ký theo học vào học kỳ 2 của lớp Cổ ngữ và Tân ngữ. Dù không bỏ nhiều thời gian cho bài học, Poe vẫn luôn nổi trội hơn các bạn cùng lớp. Trí nhớ tuyệt vời của Poe cho phép cậu có thể đọc và kể lại thật chính xác cả khi không hề chuẩn bị trước. Trong kì thi cuối khoá, Poe đã dẫn đầu môn tiếng Pháp và tiếng Latinh và được cả hai giáo sư này khen ngợi như một sinh viên điển hình xuất sắc của bộ môn. Poe cũng tham gia nhiều hoạt động của trường Đại học, và được chọn vào Câu lạc bộ Văn chương Jefferson. Gia nhập một thời gian ngắn, Edgar đã đọc bài tiểu luận "*Heat and Cold*" và tham gia nhiều cuộc tranh luận sinh động về thuật ngữ này. Những người bạn cùng phòng với Poe còn nhớ mãi những câu chuyện ngắn hóm hỉnh mà Poe thường kể trong những giờ giải trí của họ.

Thế nhưng Poe đã phải rời khỏi Trường Đại học Virginia và không bao giờ đặt chân trở lại. Lý do đơn giản là số tiền ông Allan trợ cấp không đủ, Poe đã đánh bạc để tìm vận may, bị thua, rồi vay mượn để tìm vận may tiếp... Cuối cùng, chỉ trong 10 tháng, Poe đã mắc phải một khoản nợ "danh dự" trên 2.000 đô la - một gia tài thời ấy. Sau một cuộc cãi vã với ông Allan, Poe bỏ đi Boston và xuất bản tập thơ đầu tiên của mình "*Tamerlane and other Poems*" năm 1827. Sau đó, ông đăng ký vào quân đội với cái tên giả "Edgar A. Perry". Cái chết của bà Allan đã giúp hai cha con giải hoà với nhau nhưng chẳng được bao lâu. Tập thơ thứ hai của Poe ra đời trong khi chờ được gọi nhập học ở Học viện quân sự West Point. Chưa hết năm đầu tiên của thời hạn đăng ký năm năm, Edgar đã cảm thấy cuộc sống quân đội không thích hợp với mình, cộng thêm việc ông Allan lấy vợ kế và tuyên bố cắt đứt quan hệ với Poe khiến ông quyết định rời khỏi West Point bằng một loạt vi phạm kỷ luật và bị đưa ra hội đồng quân sự.

Ngày 1-8-1831, anh trai W. Henry của Poe chết khi mới 24 tuổi vì bệnh lao và nghiện rượu như người cha đã mất của họ. Hai năm sau đó, cái chết của ông Allan đã khiến mọi hy vọng của Poe về quyền thừa kế hoàn toàn kết thúc.

Poe xuất bản tập thơ thứ ba *Poems* ở New York. Trở về Baltimore, Poe tìm những người thân thuộc và sống với gia đình bà nội và mẹ con cô ruột Maria Clemm. Thời gian này, ông viết văn để kiếm sống. Năm 1832, báo Philadelphia Saturday Courier đã xuất bản 5 truyện đầu tiên của Poe. Năm sau, tuyển tập *Tales of the Folio Club* được gửi dự thi và một trong 6 truyện ấy, *Bản thảo tìm thấy trong chai (MS. Found in a Bottle)* của Poe được một phần thưởng 50 đô-la của báo Baltimore Saturday Visitor, đem tên tuổi của nhà văn trẻ nhanh chóng đến với công chúng và một người bạn tốt: nhà văn Kennedy. Poe được cử làm phụ tá chủ bút cho tờ Richmond Southern Literary Messenger từ 1835-1837. Thời gian này, Poe đã bí mật thành hôn với cô em họ Virginia chưa tròn 14 tuổi ngày 22-9-1835 và sống với mẹ con cô ở Baltimore. Đây là những ngày tháng chật vật nhưng đầy hạnh phúc của nhà thơ. Với cương vị một biên tập viên, tờ Messenger do Poe phụ trách trở nên nổi tiếng và là một tờ báo quan trọng ở địa phương lúc bấy giờ.

Poe rất thành công trong nghề báo và là một biên tập viên có tài, một cây bút phê bình lý luận sắc bén. Thế nhưng, thất nghiệp, nghèo túng vẫn luôn đeo đẳng ông. Thực tế lúc bấy giờ, hầu hết các nhà văn, nhà thơ Mỹ cũng không được

trả thù lao xứng đáng, cuộc sống của họ cũng khó khăn không kém. Poe đã từng lên tiếng về nạn sao chép và đấu tranh cho quyền tác giả trong nhiều bài viết của mình, *Nhuận bút của nhà văn Mỹ (Pay for American's Author)* là một ví dụ. Ông từng lên án nhà nước Mỹ chỉ là “cái hình thức tổ chức độc quyền của chính phủ, cái tổ chức ấy không chỉ cướp công khai công sức của nhà văn mà còn ngang nhiên biện hộ cho sự ăn cướp trắng trợn ấy như là một điều đáng khen ngợi và đáng tôn vinh những ai thực hiện hành động ấy một cách khéo léo, thông minh.”¹ [6].

Ước mơ ấp ủ nhiều năm về tờ báo riêng của ông: *The Stylus*, sau bao nhiêu công sức, cuối cùng cũng không bao giờ thực hiện được. Poe bị cô lập, bị ghen ghét, bị đối nghèo... do rượu, do những bài phê bình độc địa, thẳng thắn chỉ trích các nhà văn nhà thơ cùng thời, hay do cả sự điên rồ của chính ông mà thời đại của ông không thể dung nạp được?

Năm 1845, trường ca *The Raven* ra đời, vòng nguyệt quế đã đến với nhà thơ. Vinh quang đi liền với bất hạnh: Virginia bị bệnh lao phổi và qua đời trong nghèo khó đầu năm 1847. Poe hoàn toàn suy sụp. Ông lao vào nhiều cuộc hôn nhân tương tượng để chạy trốn nỗi cô đơn song song với những lần tự tử không thành. Tuy Poe vẫn sống và sáng tác hai năm nữa sau cái chết của Virginia, nhưng có lẽ những năm tháng cuối cùng ấy chỉ là một cơn ác mộng trong những cơn ác mộng triền miên của đời ông. Ngày 3-10-1849, người ta bắt gặp nhà thơ bất tỉnh ở gần một điểm bầu cử (ngày bầu cử ở địa phương). Poe được mang tới bệnh viện Trường Đại học Washington cấp cứu. Bốn ngày sau, nhà thơ tắt thở do một sự xung huyết não gây nghẽn mạch máu vào lúc 5 giờ chiều ngày 7-10-1849. Lời trăng trối cuối cùng của ông: “Xin Chúa cứu vớt linh hồn khốn khổ của con” (Lord, help my poor soul) đã kết thúc bi kịch cuối cùng trong chuỗi những bi kịch xót xa của một cuộc đời bấp bênh, trong cái “*thung lũng của bóng tối*” mà Poe đã chịu đựng suốt 40 năm.

2. Giấc mơ – sự chạy trốn và tìm kiếm

2.1. Giấc mơ như là sự chạy trốn hiện thực

Giấc mơ là một trạng thái tâm lý nói như S. Freud là do “*những ham muốn bị dồn nén tiếp tục tồn tại trong vô thức và chúng chỉ có thể uả vào ý thức trong điều kiện đã nguy trạng để tránh khỏi kiểm duyệt*” [8,160], là một “*kiểu chơi của*

trẻ con- mộng giữa lúc thức” [8,174]. Giấc mơ trong thơ Poe lại được tính chất phi thực của thể giới nghệ thuật và sức tưởng tượng độc đáo của tác giả làm tăng thêm tính chất huyền hoặc, kỳ bí tạo nên những cảm xúc kỳ lạ, trở thành một màu sắc riêng biệt, khác hẳn với các tác giả cùng thời.

Con người trong thơ Poe lúc nào cũng chìm đắm trong những giấc mộng triền miên. Giấc mộng đã trở thành một chốn nghỉ ngơi, trốn lánh cuộc đời nhiều cay đắng của nhà thơ bất hạnh nhất đầu thế kỷ XIX này, đến mức :

*Ngày của tôi là hôn mê vô thức
Đêm của tôi là mộng mị triền miên
(Gửi một người ở thiên đàng)²*

Ngoài những từ, ngữ “*tôi mơ*”, “*giấc mơ*” xuất hiện trong hầu hết các bài thơ của ông, Poe còn sáng tác một loạt ba bài thơ mang tựa đề *Một giấc mơ* (A Dream), *Những giấc mơ* (Dreams), *Một giấc mơ trong một giấc mơ* (A Dream within a Dream) trong cùng một năm 1827. Đề tài này về sau còn lặp lại nhưng nghiêng về mơ ước được thoát khỏi thế giới buồn đau ở chốn *Thiên thai*, ở một *Xứ mộng* trong *Fairy-land* (1829), *Dreamland* (1844), và *Eldorado* sáng tác năm cuối cùng của cuộc đời, 1849.

Trong những giấc mơ ấy rất ít có bóng dáng của hiện tại. Nếu có, đó chỉ là những hoài niệm, những ký ức khôn nguôi về một thời thanh xuân tươi đẹp đầy hy vọng, tình yêu và một thiên đường mà giờ đây đã trở thành giấc mơ cuối cùng (A Dream). Nhà thơ đã mượn những giấc mơ để trở về quá khứ có lẽ vì “*ông chỉ thực sự nghỉ ngơi trong giấc mộng*” [2,114] còn hiện thực đối với ông không hơn gì một cơn ác mộng khủng khiếp, cho nên ông đành chọn lựa:

*Dù đó là giấc mơ thất vọng, đau buồn
Còn tốt hơn thực tại lạnh lùng, hờ hững
Của thời đại hỗn loạn, bao nhiêu là dục vọng, đua chen.³
(Những giấc mơ)*

Không phải giấc mơ nào cũng là những điều tốt đẹp. Poe cũng biết rõ điều đó. Nhưng sự lựa chọn của ông đã khiến cho người đọc không khỏi suy nghĩ về xã hội Mỹ mà nhà thơ đang sống. Đây không phải là một sự lựa chọn mà là một sự trốn tránh thì đúng hơn. Bởi cái thực tại “*lạnh lùng hờ hững*”, “*hỗn loạn*” và đầy “*dục vọng đua chen*” đã tàn phá Poe, vây hãm ông trong cuộc sống đầy đau

buồn bất hạnh của cô đơn, đói nghèo, thiếu thốn tình thương và luôn đối mặt trước cơn áo cuộc đời. Mọi người thương yêu đều mất sớm vì bệnh tật. Mọi tương lai đều mờ mịt. Chỉ còn *một giấc mơ, những giấc mơ* và ...cả những *giấc mơ trong một giấc mơ*...⁴

2.2. Giấc mơ – chuỗi kiếm tìm hạnh phúc trong vô vọng

Và có lẽ chỉ trong những giấc mơ ấy, Poe mới tìm lại được những người thân yêu, trở về với thời ấu thơ tươi đẹp, mới bắt gặp những khát vọng và đam mê của cuộc đời. Tỉnh giấc, mộng đẹp qua rồi, hiện thực đau thương tàn nhẫn lại bủa vây, nhân vật trữ tình xót xa tiếc nuối, van nài:

*“Tiếp tục nữa đi - hỡi những giấc mơ,
Như thời ấu thơ tôi từng được có
“Ôi, kẻ điên rồ ngu dại,
Vẫn hy vọng trời cao
Để cười vui, khi mặt trời vẫn chiếu
Dưới vòm trời mùa hạ
Trong ánh sáng lung linh của những giấc mơ
Và vẻ đẹp yêu kiều - rời khỏi trái tim tôi
(Những giấc mơ)”*⁵

Thời thơ ấu, cái thiên đường đã mất ấy cũng là một nội dung ám ảnh nhiều nhất, khao khát nhiều nhất, tiếc nuối nhiều nhất trong thơ Edgar Poe và được tái hiện lại trong giấc mơ qua “ánh mặt trời mùa hạ rực rỡ”, qua “ánh sáng chan hoà”(A Dream) ...Đó là “Thiên đường-Tình yêu –Hy vọng” tuy đại khờ nhưng lại chính là “những giờ vui vẻ hạnh phúc nhất trong đời mà hẳn từng được biết” (Dreams).

Ngoài kí ức về thời thơ ấu, tuổi thanh xuân với bao khát vọng đẹp đẽ, giấc mơ còn là phương tiện duy nhất, là phương thuốc thần diệu nhất để đưa Poe gặp lại người yêu đã mất, để quên đi mọi nỗi đau trần thế, hội ngộ cùng nàng nơi xứ thần tiên. Nhớ, thương, đau khổ, rồi hy vọng tái hợp trong ảo tưởng ở một xứ thần tiên thanh khiết, rực rỡ, huy hoàng (*Ulalume, The Raven, Annabel Lee*).

Những gì không đạt được trong hiện thực, Poe tìm đến với giấc mơ. Điều bị dồn nén ở đây cũng chính là điều chúng ta bắt gặp một cách nhất quán trong con người nội tâm đầy xung đột, giằng xé nhưng bất lực, bi quan tuyệt vọng của ông:

thiết tha với đời, yêu cuộc sống, muốn xây dựng một sự nghiệp rực rỡ, để lại một tiếng vang trong sự nghiệp văn chương thì bị ghen ghét, lợi dụng và hãm hại, khao khát làm “*tia nắng rực rỡ chiếu rọi khắp thế gian*” nhưng lại toàn mây mù che phủ. Khao khát tình thương thì mẹ mất sớm, suốt tuổi thơ cô độc, sống trong sự ghẻ lạnh thiếu tình thương. Tìm được một thiên thần thánh thiện - người vợ yêu dấu để an ủi thì nàng cũng ra đi khi tuổi đời quá trẻ. Cuộc đời mãi chìm đắm trong đau khổ về tinh thần, thiếu thốn về vật chất. Hiện thực không thoả mãn những ước muốn mãnh liệt ấy nên Poe để cho nhân vật thay mình, vượt bức tường thời gian trở về với tuổi ấu thơ và những ngày tháng hạnh phúc đã mất mà ông cho là đẹp đẽ nhất, đáng yêu nhất.

Trong *A Dream within a Dream* Poe còn đặt mình trong cái mênh mông của đại dương và từ đó cảm nhận sự bé nhỏ hữu hạn của con người. Bức tranh ẩn dụ hiện lên thật độc đáo, đập vào mắt người đọc là hai đối cực: *Đại dương – Hạt cát*. Đại dương thì mênh mông không bờ không bến, tồn tại vĩnh viễn với đất trời tượng trưng cho sức mạnh của tự nhiên, cho cuộc đời, cho số phận mà không con người trần tục nào hiểu hết những bí ẩn của nó. Còn hạt cát thì vô cùng bé nhỏ, như thân phận con người, vô nghĩa, vô định như một hạt cát trong triệu triệu hạt cát của đại dương, gió dạt, sóng dồn.... Thời gian cũng xoay vần trong cái trục tuần hoàn của nó: *Đêm - Ngày*. Độ dài hết sức ngắn ngủi so với biết bao khái niệm khác dùng để chỉ thời gian như tháng, năm..., nhưng vòng xoay của nó thì thật vô cùng: không có sự kết thúc. Con mơ của kiếp người ngắn ngủi mà khổ đau thì vĩnh viễn không ngừng, không dứt như cái mạch đập của thời gian vật lý xoay vòng tạo hoá ấy. Và ở đó, con người cô độc, bất lực đối diện trước một đấng duy nhất: Thượng Đế:

*Tôi đứng giữa tiếng thét gào
Của sóng vỗ bờ đau đớn
Tôi nắm trong bàn tay
Những hạt cát vàng nóng bỏng
Nhưng chúng lại bò qua những ngón tay tôi
Để trở về biển cả mênh mông!
Bất chợt tôi bật khóc
Ơi ! Thượng Đế! Có thể nào giành lấy chúng
Trong nắm tay thật kín của tôi ?*

(*Một giấc mơ trong một giấc mơ*)⁶

Dù có nắm chặt đến đâu, cũng không sao giữ được những hạt cát vô tình ấy, “*Tôi*” chỉ còn “*bật khóc*”, tiếng khóc bất ngờ buột ra khi ý thức được cái hữu hạn của mình, của thân phận con người.

Con người trong thơ Edgar Poe hiện lên là như thế. Cô đơn lạc lõng với xã hội quanh mình, tâm hồn chứa đầy khát khao hoài bão không thành, bất lực trước cuộc đời điên rồ, bạc ác nên bi quan tuyệt vọng đến mức phủ nhận tất cả những gì trên dương thế, tìm đến những vùng đất xa xôi, mơ hồ trong ảo mộng, trong quá khứ và chỉ có giấc mơ và cái chết là sự giải thoát cho tâm hồn đầy đau thương, không bao giờ được yên nghỉ ấy.

Con người tâm linh đầy những mâu thuẫn, xung đột, đầy bi quan tuyệt vọng mà Poe quan niệm ấy là một thế giới biệt lập với hiện thực xã hội đương thời. Lê Đình Cúc nhận định rằng: “*Sự nuối tiếc quá khứ chính là nguồn cảm hứng để ông sáng tác những tác phẩm có ý nghĩa phê phán sự thay đổi của thế giới*” [1,153]. Hiểu sâu hơn, đó là *niềm tin*, là *luong tri* của con người đang đứng ở một đối cực khác, không thể chung sống, không thể dung hòa, lạc lõng trong xã hội Mỹ đầu thế kỷ XIX – một xã hội đang bận rộn trong giai đoạn tích lũy tư bản, mở mang lãnh thổ, bất cần chân chính hay thủ đoạn.

Những giấc mơ trong thơ Edgar Poe mang một vẻ đẹp cao quý mà bí ẩn của tâm hồn, một cái gì vừa sáng láng vừa u tối, vừa khát khao vừa tuyệt vọng, vừa thực vừa mộng không sao hiểu hết được. Con người của những giấc mơ trong sáng tác của Edgar Poe lại là sự khẳng định những giá trị tâm hồn sâu sắc, khiến ông vừa xa lạ với thời đại mình đang sống vừa gần gũi với con người hiện đại ngày nay và mang tính nhân văn hơn trong thời kì “*hậu hiện đại*”, “*hậu công nghiệp*” đầy điên rồ, cạnh tranh khốc liệt. Và có thể nói rằng “*mặc dù ông không thành công khi muốn thể hiện mình trong một xã hội truyền thống nhưng chính những thất bại này lại càng làm tăng ý thức cái tôi của ông.*” [1,15]

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Lê Đình Cúc (2001), *Văn học Mỹ - Mấy vấn đề và tác giả*, NXB KHXH, Hà Nội.
- [2] Nguyễn Đức Đàn (1996), *Hành trình văn học Mỹ*, NXB Văn học, Hà Nội.
- [3] Gottesman, Ronald; Francis Murphy; Laurence B. Holland and William H. Pritchard (1979), *The Norton anthology of American literature*, Volume 1, W.W. Norton and Company, New York; London.
- [4] Ngô Tự Lập (2002), *Tuyển tập Edgar Allan Poe*, NXB Văn học, Hà Nội.
- [5] Edgar Allan Poe (1989), *Truyện kinh dị* (tập truyện ngắn), Hoàng Văn Quang dịch và giới thiệu, NXB Lao động - Hội VHNT Quảng Nam-Đà Nẵng.
- [6] The Edgar Allan Poe, *Society of Baltimore*, <http://www.eapoe.org/works/>.
- [7] Đắc Sơn (1998), *Đại cương văn học sử Hoa Kỳ - An introduction to American literature*, NXB TP HCM.
- [8] Đỗ Lai Thúy (1999), “Phân tâm học và phê bình văn học”, *Tạp chí Văn học nước ngoài*.

¹ Nguyên văn: “...The sole form of government, which not only robs it upon the highway, but justifies the robbery as a convenient and commendable thing, and glories in [it] when cleverly done.” [6]

² Nguyên văn: “And all my days are trances. And all my nightly dreams” (To One in Paradise)

³ Nguyên văn: “Yes! Tho’ that long dream were of hopeless sorrow. Twere better than the cold reality. Of waking life, to him whose heart must be. And hath been still, upon the lovely earth. A chao of deep passion, from his birth. But should it be—that dream etenally...” (Dreams)

⁴ Tên những bài thơ của Poe: A Dream, Dreams, A Dream within a Dream [6]

⁵ Nguyên văn: Continuing— as dreams have been to me
 In my young boyhood— should it thus be given,
 Twere folly still to hope for higher Heaven.
 For I have revell'd, when the sun was bright
 I' the summer sky, in dreams of living light
 And loveliness,— have left my very heart
 (Dreams)

⁶ Nguyên văn: I stand amid the roar.
 Of a surf-tormented shore,
 And I hold within my hand.
 Grains of the golden sand.
 How few! Yet how they creep.
 Through my fingers to the deep.
 While I weep-while I weep!
 O God! Can I not grasp
 Them with a tighter clasp ?
 (A Dream within A Dream) [6]